

Drömmen att flytta norrut, att flytta hemåt igen

- En studie om platsens betydelse för den samiska identiteten i Stockholm

The dream to move north, to move home again

- A study about the importance of place in the Sami identity

Malin Johannesson

Drömmen att flytta norrut, att flytta hemåt igen

The dream to move north, to move home again

Malin Johannesson

Handledare: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land
Examinator: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: G2F
Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling
Kurskod: EX0523
Program/utbildning: Agronomprogrammet - Landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2012
Omslagsbild: Malin Johannesson
Serietitel:
ISSN:
ISBN:
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Samer, plats, identitet, Stockholm

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Denna kandidatuppsats på 15 högskolepoäng syftar till att beskriva samisk identitet i storstaden, i detta fall samisk identitet i Stockholm. De möjligheter som finns för att känna sig samisk i en storstadsmiljö och de identitetskriterier som är svåra att uppfylla på en annan plats än Sápmi, samernas land har undersökts och analyserats. Kandidatuppsatsen är samhällsvetenskaplig och grundas i kvalitativa metoder. Fem intervjuer med samer bosatta i Stockholmsområdet har genomförts där frågorna riktats mot platsens betydelse och dennas relevans för den samiska identiteten. Betydelsen av plats, den gemensamma historien och tillhörigheten till andra samer visas vara viktiga komponenter i den samiska identiteten. Genom teorier såsom Edvard Relphs ”känsla för platsen” och Erving Goffmans identitetsbegrepp görs slutsatsen att det för samer kan vara svårt att skapa sig ett helt komplett samisk identitet i Stockholm då längtan norrut alltid är finns.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	6
<i>Bakgrund</i>	6
<i>Syfte och frågeställning</i>	7
<i>Avgränsning</i>	8
<i>Metod</i>	9
<i>Teoretiska synsätt och begrepp</i>	11
En spegling av samisk plats och identitet	13
<i>En snabb återblick i historien</i>	13
<i>Same - but different</i>	16
<i>Släktens förväntan och den kollektiva identiteten</i>	19
<i>Alla längtar tillbaka till norr</i>	23
<i>Vi äger inte platsen, platsen äger oss</i>	28
Den stockholmska sameidentiteten	30
<i>Avslutande ord</i>	
Källor och litteratur	31

Såsom en krokig björk,

vid fjällets kant,

Så är mitt liv,

Vriden av en vind.

Såsom björken stam

Lyser mot barmarken,

Så längtar jag till fjällen,

Slätterna, boplatserna.

Det är mitt liv,

Som jag älskar.

**Smärtande kärlek – Paulus Utsi,
översatt från samiska av Israel
Ruong.**

Inledning

Bakgrund

Jag härstammar från landsbygden i södra Sverige och det har för mig sedan barnsben funnits en undran kring hur folk lever i den norra delen av vårt land. Kunskapen om Sveriges historia har alltid följt med under skolgången, men jag finner dock en brist i skolundervisningen. Att diskutera frågor om världens krig, politiska ledare, historia och när, hur och vem som gjorde Sverige svenskt känns som självklarheter. Det ursprungsfolk, samerna, som finns i Sverige har mina lärare dock tagit upp och diskuterat alldeles för lite under min skolgång. När jag åkte till Spanien tillsammans med en kurskamrat för att studera kurser innehållandes den spanska landsbygdsutvecklingen tyckte professorn att vi i gengäld skulle dela med oss av information kring den svenska landsbygden. Det var så samerna dök upp för första gången i skolmiljö, det var så min nyfikenhet startade och det var så jag insåg att detta folk är betydligt viktigare för det som är svensk historia än vad jag någonsin förstått och fått lära mig. Därför tar jag nu tillfället i akt att försöka informera främst mig själv, men också ni som läser om en liten del av vad denna folkgrupp är.

Platsen som vi är uppväxta på ser jag som en viktig del av det jag kallar jag. Det där lilla röda huset i de småländska skogarna är helt klart en del av mig och något jag kan längta efter en dag i Uppsala. Kanske är det så att platsen har spelat en större roll för min identitet än vad familjens uppfostran har gjort och kanske är det också så att platsen formar den som jag kommer vara i framtiden. Jag kanske blir som många andra, en hemvändare.

Syfte och frågeställning

När jag började undersöka vilka frågeställningar som fanns att diskutera till min kandidatuppsats fanns det många alternativ, detta inte enbart beroende av att min kunskap var bristfällig från början, utan för att samerna och kulturen kring dessa är så otroligt stor och intressant. Utifrån min egen erfarenhet och genom upplysning kring hur samer uppfattar sig själva skapade jag bilden av att platsens betydelse är av stort värde för hur människan upplever sig själv. Samt hur människan därefter beter sig och verkar. Tanken med uppsatsen är inte att definiera vem som är same och vem som inte är det, utan istället intresserar jag mig för hur samerna upplever tillhörighet och samhörighet med den plats som de bor på. Hur viktig samhörigheten till andra samer är för att bibehålla den samiska identiteten är även ett viktigt inslag. Edward Relph skriver *"In short, people are their place and a place is its people."* (Relph 1976l:34)

Syftet med denna kandidatuppsats är att förstå *hur den samiska identiteten påverkas av att individen flyttar från ett liv i norr till ett storstadsliv i Stockholm.*

Dessa tankar kring platsen och intresset för samisk identitet har tids nog mynnat ut i en frågeställning som avgränsas till dessa två komponenter. Forskningsfrågan lyder:

1. *Finns det en stockholmsk sameidentitet?*

Avgränsning

Valet att i uppsatsen ha fem intervjuer genomförda i Stockholm påverkar självklart resultatet. Att göra intervjuer med samer bosatta i Sápmi skulle vara ett viktigt komplement i materialet, men har i denna uppsats inte varit möjlig att genomföra. Att beskriva den samiska identiteten i Stockholm utifrån politikens betydelse och historia, samt mer utifrån de konflikter som finns kring marken i norr är något som även det anses som möjligt. Båda dessa teman har betydelse i skapandet av den samiska identiteten i Stockholm och är båda relevanta för platsens betydelse. Dock har jag valt att välja bort dessa då uppsatsen skulle behöva vara betydligt mer omfattande.

Den plats som uppsatsen avgränsats till är Stockholm. Detta har även det en viss betydelse för uppsatsens slutliga resultat. Tanken var att det i Stockholm skulle framkomma markanta kontraster och samband mellan samer i fjällen och samer i den hektiska storstaden vilket skulle vara ännu tydligare med material från samer bosatta i norr. Antalet samer var största anledningen till varför denna stad har varit en bra undersökningsplats. Att slå fast ett säkert antal är i stort sätt omöjligt, men det talas om att det skulle kunna finnas runt 2000 samer i Stockholm. (Laestadius 2008:207) Ett antal som är mer än i många andra större städer runt om i Sverige.

Båda dessa avgränsningar är något som jag personligen anser skulle vara intressant och möjligt att studera vidare för att få en större förståelse för platsens betydelse för den samiska identiteten.

Metod

För att kunna få svar på mina funderingar och för att få en så rimlig bild som möjligt av hur samer upplever sig i en storstad inledde jag undersökningen med att läsa litteratur kring samers historia och kring samisk identitet.

Tillvägagångssättet som valdes var sedan att föra intervjuer av samer bosatta i Stockholm eller som någon gång hade bott där. De intervjuade personerna är mellan 25-45 år. Huvudsakligen har en kvalitativ undersökning genomförts med semistrukturerade intervjuer. Alla intervjuade har därmed fått samma frågor ställda och dessa intervjuer har följt samma mönster. Intervjufrågorna har inletts med frågor kring platsens betydelse och avslutats med bredare frågor kring den samiska identiteten. Resultatet från intervjuerna har varit likartat trots att jag inte sett några tecken på att de intervjuade haft kännedom om varandra.

Uppsatsen följer hermeneutikens inriktning, vilket hjälper till i tolkningen av intervjuerna. Hermeneutiken syftar nämligen till att tolka, förstå och beskriva små delar och av dessa skapa en helhet (Kvale & Brinkmann 2009:226). Under intervjuer finns möjligheten för de intervjuade att tala om sig själva och samtidigt reflektera över det sagda vilket ger en bred och bra bild för den som intervjuar. Något som jag värdesätter i denna studie. Den som intervjuar har i sin tur också möjlighet att ställa följdfrågor vilket även det kan ge en större förståelse av materialet som uppkommer (Kaijser & Öhlander 1999:58). Alla informanter har informerats om möjligheten att vara konfidentiell och efter att några velat vara anonyma så har jag för enkelhetens skull gjort att alla i studien är detta. Inga namn från intervjuerna stämmer alltså överens med verkligheten.

För att få tag i intervjupersoner vände jag mig till ordförande för Sameföreningen i Stockholm. Genom henne fick jag min forskningsfråga utlagd på föreningens forum och inväntade svar. Tyvärr var det dålig respons och jag vände mig därför till den grupp på Facebook som föreningen också hade. Därigenom skrev jag privata meddelanden till några oberoende valda personer som såg ut att vara i den ålder som min uppsats har som inriktning. Jag skrev till lika många män som kvinnor. Utskicket av de privata meddelandena gavs respons direkt och på en vecka hade jag fem stycken intervjuer inbokade. Tre kvinnor och två män. Av dessa var två telefonintervjuer med de samer som inte bodde i Stockholmstrakten längre. De andra bodde i Stockholm och jag prioriterade då ett möte med personerna.

Detta i och med de personliga frågeställningarna som intervjun innehöll. Vi träffades mestadels på caféer, men jag blev också hembjuden av en person som kände sig bekvämare med det. Det upplevdes från mitt håll som att personen som var i sin hemmiljö hade lättare att prata om förväntningar från släkten och upplevda motsättningar från dennes sameby.

En sak som är viktig att ta upp då min uppsats diskuterar identitet är att intervjupersonerna är väldigt olika människor trots att de alla är samer. Enbart genom att vara människor har de också fler andra identiteter än den samiska identiteten. De har identiteter i sitt arbete, olika identitet beroende på vad de har upplevt i livet, en identitet efter hur deras livssituation ser ut i dagsläget och så vidare. Någon kanske identifierar sig mer som mamma än som sam. Det som mina informanter har gemensamt är dock att de alla på något sätt har fått med sig det samiska från barndomen och känslan för det samiska ursprunget. Hur mycket av det traditionella samiska som dem fått med sig från barndomen varierar likväl markant. Några har vuxit upp i det traditionella samiska med renskötande föräldrar, det samiska språket och den samiska maten. Sedan har de av olika anledningar valt att flytta söderut senare i livet. Några andra av intervjupersonerna flyttade från de samiska trakterna mycket tidigare i livet, eller så gjorde föräldrarna det när dessa var små. De talar inte samiska eller har aldrig haft någon kontakt med samisk jakt, fiske eller renskötsel. När jag frågar om identitet så identifierar de sig dock alla som samer.

Reabiliteten i denna uppsats finns i att jag valt att i första hand inte avslöja vad jag själv har för bakgrund. De intervjuade visste inte om jag var same eller svensk utan hade enbart fått veta syftet med studien. Detta skulle kunna vara något som hade minskat chansen till att få informanterna att säga vissa saker eller att det skulle kunna bli ett ”vi och dem”-perspektiv då jag är svensk och samerna minoritet. Detta är som tidigare sagt ett förhållande som jag i denna studie inte har haft som avsikt att studera.

Validiteten i sin tur anser jag har uppnåtts genom att det som har undersökts har gjorts med metoder som är vedertagna för den här sortens studier. Studien skulle även kunna appliceras på liknande studier kring utflyttande från landsbygden och dessa människors upplevelse kring skapandet av sin egen identitet.

Teoretiska synsätt och begrepp

I detta avsnitt presenteras de valda teorier som har använts för att förstå sig på empirin kring den samiska identiteten och platsens betydelse i denna kandidatuppsats. För att inleda med det som definierar oss och det som vi är, vår identitet, diskuteras detta genom Erving Goffmans begrepp ”*den virtuella sociala identiteten*” och den ”*faktiska sociala identiteten*”. (Goffman 1972:10) Här är den virtuella sociala identiteten de egenskaper som en människa tillskrivs i en social situation, medan den faktiska sociala identiteten är den identitet som individen utifrån sig själv anser sig ha. Varje individ är bestämd av situationen och det sociala spel som hon är innefattad i med andra människor. (Berg 2007:168) Den sociala identiteten kan på detta sätt skapas utifrån vad individen inte vill vara. Svenskar identifierar sig exempelvis inte som asiater, inte som sydamerikaner eller som samer. Den sociala identiteten skapar därför en kunskap och känsla av tillhörighet till en viss grupp människor samtidigt som samhället genom att se utseendemässiga drag tillskriver grupper av människor en annan grupptillhörighet (Åhren 2008:15). Utöver den sociala identiteten finns även en personlig identitet som gör det möjligt för andra människor att urskilja just den individen. Samtidigt visas sociala fakta som knyts till varje enskild individ och som i sin tur gör det möjligt för andra människor att urskilja just den människans yttre identitet. (Goffman 1972:65-66)

Christina Åhren diskuterar att tillskrivandet av en identitet beroende av dennes utseende bara är en konstruktion gjord av människor och att vi närsomhelst kan bygga om och konstruera nya och personliga identiteter. (Åhren 2008:16) Det finns också människor som identifierar sig med flera identiteter, något som nämnts i inledningen av denna kandidatuppsats. Begreppen om den faktiska och virtuella sociala identiteten fastställer Goffman i sin bok *Stigma – Den avvikandes roll och identitet*. Ett stigma förklaras i sin tur som något som avviker på ett sätt som inte uppfyller våra förväntningar. Helt enkelt en avvikelse från normen i samhället (Goffman 1972:12). Dessa begrepp kommer att diskuteras dels i den konflikt som kan uppstå mellan de människor som befinner sig inom den samiska kontexten men även de som är utanför. Som exempel finns tillskriven identitet från de människor som är helt utanför det samiskt traditionella, de som har gått ifrån det traditionellt samiska och de som finns helt inom den samiskt sociala kontexten.

Platsens där vi människor växer upp visar sig ha en stor betydelse och spelar en mycket stor roll för hur vi kan se oss själva leva i framtiden enligt informanterna i denna kandidatuppsats. Att ha denna starka känsla för platsen och att känna tillhörighet skapas i och med personen känner till platsens fysiska attribut och att den även lärt sig urskilja platsens egen identitet (Relph 1976:63). Platsens identitet som kan härstamma i det upplevda på denna plats, aktiviteter och naturupplevelser. Frågan om platsens identitet är dock inte komplett och känslan för platsen kan också diskuteras vara platsens ande och platsens begåvning (Relph 1976:48). Vid tal om samer så förknippas dessa ofta med naturen och de besitter kunskap om denna sedan urminnes tider. Denna känsla som finns för naturen är ofta förknippad med folk som levt sitt liv nära denna och som en gång varit helt beroende av den, något som alla människor skulle kunna anses vara. Naturen har varit en viktig del för överlevnaden och för de samer som fortfarande ägnar sig åt renskötsel har denna lika stor betydelse än idag. Något som i denna kandidatuppsats förklaras genom Edward Relphs begrepp, framförda i boken "Place and placelessness". Där spelar "Sense of place", alltså känslan till platsen en stor och viktig roll för vår egen identitet. Vid igenkännande av platsen och platsens egen identitet skapas denna känsla och tillhörighet till platsen (Relph 1976:63).

Någon som motsätter sig Relphs sätt att tänka kring platsens identitet är Doreen Massey. I texten "Power-geometry and a progressive sense of place" (1994) nämner hon "a progressive sense of place" vilket kännetecknas av att: platser har unika karaktärer, men att de ändå skiljs åt. Platsen skapas till stor del från det yttre och det som händer i omvärlden, platser kan vara fria utan gränser trots att de flesta faktiskt har en gräns. Masseys "a progressive sense of place" är intressant i denna uppsats då Stockholm skulle kunna vara den plats som diskuteras utifrån Masseys tanke. Det är en social plats som i detta fall skapas genom exempelvis Sameföreningen i Stockholms engagemang och samers egen definition av denna plats. Platsen blir genom Massey inte ett fast område utan är istället en plats som kan skapas genom den samiska tillhörigheten och inte enbart en stark känsla för naturen och historien kring denna.

En spegling av samisk plats och identitet

En snabb återblick i historien

På ett seminarium i Stockholm den 10:e mars säger Mariana Wik, ordförande i Sameföreningen i Stockholm:

”Anmärkningsvärt få har kunskap om samerna och generellt är det låg kunskap. Det finns olika föreställningar om detta folk beroende på vart i Sverige man bor, men generellt så förknippas samerna som ett färgglatt och exotiskt folk”. (Mariana Wik)

För att bilda sig en förståelse för vad samerna är och för vad de har upplevt i tidigare generationer är det viktigt att i denna uppsats ha med en historisk del där detta redovisas. I detta avsnitt koncentreras den del av historien som främst har betydelse för platsen. Det görs en kortare redogörelse för hur samerna under åren har blivit förtryckta och förflyttade från sina ursprungliga marker.

Det första som skrivits om samerna härstammar från år 98 e. Kr vilket ger en lång tillbakablick i den samiska historien. (Regeringskansliet 2004) Dock har detta folk funnits i Sverige långt innan dess. Nationalencyklopedin talar om att det fanns människor i Norrland för ca 10 000 år sedan. De första samerna var troligtvis inte renskötare men det råder ingen tvekan om att det funnits jägar- och fiskarsamer i Sverige tidigare än dessa. Samerna är ett ursprungsfolk, samt deklarerat som urbefolkning av svenska riksdagen sedan 1977. Definitionen av urbefolkning lyder,

”Urbefolkning ska ha en lång sammanhängande historisk anknytning till de områden där de bedrivit sin näring och utvecklat sin kultur som går tillbaka till tiden före nationalstatens bildande ” (Sveriges regering)

Detta innebär att samerna levt på samma plats genom tiderna och att de kommit till denna plats som kallats Sápmi, samernas land, innan Sverige koloniserade området. Sápmi sträcker sig över det som senare vid gränsdragningar blev Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Samerna och svenskarna levde bredvid varandra i ungefär 1000 år innan Sverige deklarerades som svenskt av Gustav Vasa. Gustav Vasa var den första som 1553 började beskatta samerna i Sverige (Ruong 1982:48). Samerna tillhandahöll skinn av ekorre, hermelin, mård, bäver och ren vilket var viktiga handelsvaror och de produkter som gjorde att de kunde betala av sin skatt. (Ruong 1982:47) Några samebyar betalade skatt till

både Sverige, Norge och Ryssland innan Sveriges gränser var fastställda. När gränsen mellan Sverige och Ryssland uppkom som slutlig gränsdragning gick samernas skatt enbart till det land de bodde i. Dessa frågor, beskattningen och vems land som var vems blev de främsta frågorna vid förhandlingar om rikena. (Ruong 1982:49) Den första som såg till att samerna inte hade någon egenrätt till sitt eget land var Magnus Eriksson. Svenska kronans uppfattning var då att samernas land tillhörde alla och att alla skulle vara välkomna på dessa öppna marker. Dock fanns sedan 1500-talet något som kallats lappskatteland där samerna hade rätt till marken, men enbart om de betalade för sig till svenska kronan.

Under senare hälften av 1600-talet arbetade kronan hårt för att lappmarkerna skulle bebyggas och de svenskar som valde att bosätta sig där fick vissa förmåner. Som exempel behövde nybyggarna inte betala någon skatt under de första femton åren (Ruong 1982:52). Allt mer regleringar gjordes av svenska staten. Samen ägde endast rätten till att använda marken genom renbete, fiske och jakt på det som tidigare varit dennes egen mark. Så länge det fanns renar i slakten fanns möjligheten att använda marken, men efter detta förlorades äganderätten och marken blev istället fri. Denna upptogs således av nybyggarnas odlingar. Under slutet av 1800-talet var samernas rätt till marken i deras land som svagast (Ruong 1982:52). Många svenska bönder tog sig rätten att se samernas marker som deras utmarker vid jakt och fiske, och tog sig friheten att köra bort dem från det som varit deras sedan urminnes tider. Kronan ville att bönderna främst skulle ägna sig åt jordbruk och inte spilla tid på att jaga och fiska vilket ledde till att det blev en särskiljning mellan bondenäringen och vildmarksnäringen i norra Sverige.

Åren 1868 och 1873 drogs gränser mellan det som var fjällmarker och skogsområde. Detta var den så kallade odlingsgränsen. Norr om denna gräns kunde samerna vistas hela året, men enbart mellan april och oktober fanns tillåtelse att vistas söder om denna med renarna. Ytterligare bestämmelser kom i renbeteslagarna 1886 och 1898. Renskötande samer hade enbart tillåtelse till betesrätt så länge denne hade renar och tillhörde en sameby. Samer som inte var renskötande uteslöts från all rätt till marken och räknades som svenskar. På samma sätt tillkom senare under 1900-talet maktlöshet för samer att förhindra utbyggnad av gruvdrift, vattenkraft, skogsbruk och grustäkter.

Idag sköts markfrågor av Sametinget, länsstyrelser och kommuner. Samerna ser det som en evig kamp att ta tillbaka det som en gång har varit deras och debatten grundas ännu idag i en stor konflikt. Sametinget inrättades 1993 och fungerar som samernas folkvalda parlament i Sverige. (Regeringskansliet 2007:11) Detta parlament är på många sätt en positiv faktor till att samerna numera kan få sin röst hörd och delta i samhällsplaneringen. Sametinget driver utöver detta även frågor inom till exempel kultur och språk samt är med och fördelar den statliga rovdjursersättningen viken har betydelse för de samer som idag är renägare.

Antalet samer är idag svårdefinierat men uppskattas till runt 70 000 i området norra Skandinavium och på Kolahalvön. (Regeringskansliet 2007:5) Efter andra världskriget slutade svenska staten att beräkna folk med olika etniciteter och det är därför idag svårt att säga några säkra siffror på hur många samer det faktiskt finns. Historiskt var en same någon som var renskötare och det var därför inte ett problem att definiera vem som var sam och inte (Åhren 2008:46). Det glömdes dock bort att det fanns många olika slags samer som livnärde sig genom olika näringar och hade renskötsel på olika sätt. Bland annat fanns renskötande samer i fjäll och skog som skildes åt samt fiske- och jaktsamer som inte sysselsatte sig genom rennäringen.

I Sverige brukar det talas om att det finns ett antal på 20 000 samer varav enbart ca 10 % idag är renskötare. Dessa som tillsammans har renskötselrätt på drygt en tredjedel av Sveriges yta (Regeringskansliet 2007:4). Denna rättighet är avgörande för att samerna ska kunna bedriva renskötseln (Regeringskansliet 2007:32). Några samer lever traditionellt samiskt liv fortfarande idag och är medlemmar i någon av de 51 samebyar som finns i Sverige. Självklart har samernas levnadssätt som de flesta andra kulturer förändrats med tiden och den moderna samens har bytt ut sin kåta mot ett hus och renskötseln sköts i vissa fall med helikopter, motorcykel, bil och fyrhjuling. Idag finns ingen definition av vem som är same och inte utan den som anser sig vara sam och fått tillåtelse till att rösta i Sametinget sägs vara detta (SFS 1992:1433). Det kan alltså vara så att samer, liksom de informanter som ställt upp i denna uppsats, bor i ett område som är geografiskt avskilt från Sápmi, det samiska landet i norr.

Same - but different

Som tidigare berättat så var det förr ingen svårighet att definiera vem som var same och vem som inte var det. Detta i och med att samer som ägde renar helt enkelt var de enda som kallades samer och av staten var erkända som samer. I sametingslagen finns sedan 1992 en bestämmelse över vem som kan rösta till Sametinget och därmed ha inflytande över det som idag är samiskt (Regeringskansliet 2004:5). Viktigt att påpeka är första punkten i lagen, där det står att en person anses vara same om denna själv anser sig vara detta:

Utdrag från Sametingslagen 1992:1433

1 kap. Inledande bestämmelser 2 § Med same avses i denna lag den som anser sig vara same och

1. gör sannolikt att han eller hon har eller har haft samiska som språk i hemmet, eller
2. gör sannolikt att någon av hans eller hennes föräldrar, far- eller morföräldrar har eller har haft samiska som språk i hemmet, eller
3. har en förälder som är eller har varit upptagen i röstlängd till Sametinget, utan att länsstyrelsen därefter beslutat annat.

Enligt Erving Goffman är det möjligt att få en samisk identitet tillskriven från allmänheten. Som exempel kan detta ske genom att en person definierar någon annan genom dennes klädval eller utseende. Detta eller att personen själv presenterar sig som samisk skapar ofta med automatik en förväntan från allmänheten att denna är på ett visst sätt. Bilden av samer framställs ofta som förlegad och denna skapade bild behöver inte alltid vara rättfärdig och positiv (Goffman 1972:10). Dock omformas bilden ofta i och med att individer lär känna varandra mer än enbart på ett ytligt plan och dessa föreställningar framkommer främst mellan opersonliga kontakter (Goffman 1972: 60) Majoriteten av föreställningarna av samen är att denna ofta ses som en slöjdande, jojokande och renskötande individ boende i kåta. Detta är fortfarande den dominerande bilden av samer som finns i vårt samhälle idag (Åhren 2008:32). Denna föreställning omformas och moderniseras på många sätt i samband med mina egna intervjuer med samer i Stockholm.

Frågan jag tidigt ställer mig på min första intervju är; hur skulle jag kunna se att dessa informanter var samer om jag enbart tittade ut över ett torg i Stockholm?

Svaret blir att det inte finns en möjlighet att kategorisera dem som något annat än människor bland dessa cirka en miljon invånare. Inte ens om de utmärker sig samiskt genom exempelvis en traditionell kolt eller någon annan form av yttre samisk symbol skulle jag helt definitivt kunna säga att de är samer. Utöver synliga attribut som skulle kunna tillskriva en samisk identitet finns det befintliga indelningar som samer själva gör sinsemellan, dessa främst genom de osynliga attributen. Där spelar det en stor roll vilket släkte personen kommer ifrån och om de har en eller två föräldrar som är samer eller enbart en. Åsikterna kring hur samisk och inte en person är visar sig vara väldigt individuella och det visar sig även, efter intervjuerna, vara en het debatt i samebyarna i norra Sverige samt även i storstaden Stockholm. Människor som är helt utanför det samiskt traditionella och de som finns inom den samiska sociala kontexten bestämmer att det går att benämna andra utifrån hur mycket eller hur lite tillhörighet som räknas för att samer ska vara samer. Marit talar mycket om hur det är att vara same i en storstad och säger:

”Jag själv har inga renar, jag har inte växt upp i ett samisktalande hem och jag har inte samiska traditioner som ett stort inslag i mitt liv. Det är bara mitt blod som jag har att komma med. Det är många som tycker att det inte är tillräckligt mycket same”
(Marit)

Marit fortsätter att reflektera över hur det är att vara same i Stockholm:

”Jag tror att folk här räknar mig mer som same än vad folk i norr gör. För i norr har man starkare band till familj, till exempel. Starkare band till språk och de flesta är ju inblandade i renskötseln och det är ju liksom den som är den stora agendan. Men här relaterar de inte till något sådant utan här är jag same, punkt slut. På ett sätt kan det kännas lite skönt.” (Marit)

”Bland släktingarna räknas jag ju som same, men kommer jag upp längre mot Jokkmokk och Kiruna kan jag nog bli sedd som vilken turist som helst. Jag är med i röstlängden, jag får rösta. Det är det jag har. Men inga fiske- och jakträttigheter har jag. Men jag behöver inte kunna jaga och fiska. Det behöver jag inte” (Marit)

Renskötseln och samebytillhörigheten har länge ansetts vara en statussymbol för de som är medlemmar i en sameby, att inte vara detta och ändå kalla sig same kan för många samer räknas som att inte vara tillräckligt mycket samisk (Åhren 2004:90). En debatt som är ständig och svår att få ett slutgiltigt svar på. Från denna diskussion kommer dock förståelsen för att släkten har en stor

betydelse för den samiska identiteten och för att samer ska kunna koppla sin egen identitet till det samiska livet i norr även om de är bosatta i Stockholm.

Släktens förväntan och den kollektiva identiteten

Den samiska historien är en viktig del av informanternas liv och majoriteten av dem anser att denna faktiskt påverkar dem på både positivt och negativt sätt. Sådär svarar Anne och Anton när jag ställer frågan om hur viktig den samiska historien är för dem och hur denna påverkar deras dagliga liv:

"Då var vi tillbaka igen till det där, eller vilka delar av mig som det är. Men jo, det är nog ganska viktigt. Jag är intresserad och har ju läst mycket av den samiska historien och försökt att sätta mig in i hur det är och hur det har sett ut och sådär. Så det är klart att det har betydelse. Och det är klart att man kan känna sig... att man kan känna sig väldigt provocerad. Ja, man kan bli väldigt upprörd. Både av vad som har hänt och vad som nu händer i samhället." (Anne)

"Den är viktig och jag tror inte alltid att den är positiv. Man kan bli lätt rörd när man diskuterar med folk. Man blir irriterad om folk inte har en känsla för det där. Ofta tycker de att vi inte har problem nu, så då ska vi väl inte klaga." (Anton)

En avvikande inställning, till de övriga informanterna, får jag av Marit som berättar att historien påverkar till viss del, men att det för henne egentligen inte betyder så mycket nuförtiden. Hon nämner att hon inte är så intresserad av historien då *"hon inte är så historisk av sig"* vilket kan vara en bidragande faktor till att kommentaren är avvikande. Hon säger också optimistiskt att:

"det blev som det blev, shit happens life goes on. Nu står vi där idag och då får vi försöka göra det bästa av situationen." (Marit)

Informanterna har varit, som nämnt i inledningen, en yngre grupp individer och frågan kring samisk historia blir då ännu mer intressant. Det tyder på att ursprunget och släktbanden har en stor betydelse för hur dessa individer väljer att se sig själva. Att majoriteten samer känner till sitt släkte är det inga tvivel om och att påminna sina barn om historien är något som för varje förälder är självklart. Det sägs att det hör till samers kutym att känna till minst fyra generationer bakåt i sin släkt (Åhren 2008:88). Detta bidrar till att historien hela tiden traderas och på så sätt också omdiskuteras vid samtal med släktingar. Intervjupersonerna i Stockholm har mycket kontakt med de som lever kvar i norr. Ofta är det nära anhöriga vilket gör att informanterna tar del av allt det som händer trots det långa avståndet. Att hälsa på, föra telefonsamtal och på andra sätt hålla sig uppdaterad om livet norröver är väldigt viktigt anser dem. Det finns idag en tydlig och en enligt många korrekt bild av hur den samiska

historien ser ut idag. Detta faktum i samband med att historien traderas från släkte till släkte, generation till generation gör att personer skapar sig en speciell tillhörighet till varandra. Det har i historien varit ett stigma att vara same. Detta visat genom utanförskap, samt enligt många svenskar en avvikande identitet från det som varit den svenska normen. (Goffman 1972:10) Att detta har funnits i historien är fortfarande något som verkar vara ett problem att hantera i dagsläget. Enligt informanterna har denna tillhörighet en mycket viktig roll i deras liv. Marit säger:

”Vi måste ju hålla ihop och samarbeta” (Marit)

Jag frågar alla mina intervjupersoner om de någon gång upplevt ett krav från familjen att stanna kvar på sin födelseplats. Födelseplatsen som också skulle kunna benämnas ursprungsplats och alltså innefattar den sameby eller det samhälle i Sápmi som informanterna växt upp i. Majoriteten av informanternas föräldrar motiverar deras barn till att de ska upptäcka saker i livet och flytta medan de är unga. Livet i norr finns alltid kvar svarar dem, och så länge de är kvar i Sverige så är det inga konstigheter, något som känns igen från den familj och plats jag själv också härstammar ifrån. Att föräldrarna till informanterna vill att de ska leva livet de vill medan de är unga verkar stämma in oavsett om föräldrarna själva har stannat kvar på samma ställe under hela sin uppväxt eller om de har flyttat runt mycket under informanternas barndom. Dock är majoriteten av informanternas föräldrar icke renskötare vilket skulle kunna spela en viktig roll i denna fråga.

Att det inte finns ett stort krav från föräldrarna är i motsvarighet till Christina Åhrens avhandling, *Är jag en riktig same?* annorlunda. Åhren har mestadels intervjuat sameer som fortfarande är bosatta nära renskötarområden och det skulle kunna handla om att det blir en skillnad i om uppväxten har varit i det traditionella samiska samhället, med renskötarbakgrund eller om det inte har varit det. Det kan möjligen bli större svårighet att flytta från platsen eftersom kravet att ta över föräldrarnas företag blir mer tydlig i detta fall, detta som skulle kunna jämföras med vilken jordbrukarfamilj eller företagarfamilj som helst. I kravet kring det samiska tillkommer dock det renmärke som förts vidare i generationer. Renmärket är det speciella snittet i renens öron som berättar vem som är dess ägare. Om ingen för vidare renskötartraditionen försvinner märket och släkten förlorar automatiskt sina rättigheter till samebyn, alltså till den plats

som tidigare i generationer varit av väldigt stor betydelse. Anton som är den med närmast led till renskötandet och den enda vars föräldrar äger renar berättar:

”Det är inte mitt kall och jag känner inte att renskötare identifierar mig heller. Men det är klart att det är ju en jättelång tradition som vi har i släkten så det är klart att det är synd. Det som jag tycker är tråkigast är ju att om jag får barn och de skulle vilja hålla på med renskötsel, att de inte kan få den möjligheten i så fall om den försvinner innan dess. Och det är väl det som är tråkigt. Den dörren stängs i och med den lagstiftning som finns idag.” (Anton)

Diskussionen kring bevarandet av det samiska förs tidigt in i hur informanterna vill att deras barn ska få ta del av det som är samiskt och vad som är viktigt för dem som föräldrar att föra vidare. Oavsett vart i landet dessa samer bor kommer identifieringen med det samiska att finnas kvar och kunskapen kring släktens band kommer på så sätt också fortleva. Detta märks särskilt tydligt när jag talar med de av informanterna som själva är föräldrar. Det är främst genom sina egna föräldrar de har fått en del av den samiska identiteten och det som de identifierar sig med idag.

Det alla föräldrar svarar att de vill ge sina barn är en bra och trygg uppväxt. Tätt efter detta kommer att de ska växa upp med vetskap om vart de kommer från och få kunskapen kring deras arv, i detta fall att de härstammar i det samiska och att släkten har detta ursprung. Ofta är de intervjuade noga med att säga att de vill föra vidare det som de inte själva har fått med sig från deras barndom, eller något som för dem försvunnit på vägen. De som inte talar samiska vill absolut lära sig detta så att de kan prata med barnen från och med att de är små. Anton som ännu inte är förälder säger att han ska vara noga med att lära sig samiska innan han skaffar barn. Tidigare i livet säger han att han inte haft tid och valt bort samiska studier för andra ämnen och arbeten. När det talas om språket, som för alla människor är ett viktigt identitetskriterium tåls att tilläggas att det samiska språket inte enbart är ett språk. (Regeringskansliet 2007:50)

Det skulle egentligen gå att dela upp det samiska språket i åtminstone tre språk och nio dialekter. Östsamiska, centralsamiska och sydsamiska är språken och vilket av dessa som talas beror på vart i Sápmi personen bor. För samer i Stockholm det en ständig kamp att få igenom undervisning i samiska. För dem

som vill att deras barn ska få läsa samiska i skolan får föräldrarna lägga ner mycket tid och energi till att hitta lärare och försöka driva igenom frågan med kommunerna. Svårigheterna med att få modersmålsundervisning i barnens skolor runt om i Stockholm är en väldig problematik och något som Sameföreningen i Stockholm arbetar mycket med. Detta är ett stort problem trots att Sveriges riksdag 2000 fastställde att samiska är ett nationellt minoritetsspråk och att de samer som vill att deras barn ska lära sig språket har rätt till undervisning. Marit som har två döttrar bosatta i Stockholm säger:

”Mina barn ska ju inte straffas för att vi bor här utan de ska ju kunna kopplas till sitt ursprung ändå. Det är viktigt för mig att staten erkänner icke renskötare som samer. Även om vi inte pratar samiska så ska barnen ha rätt till hemspråksundervisning av den anledningen att vi är samer”. (Marit)

För Marit verkar det vara en stor fråga om hur samer definieras och att hon vill att staten ska erkänna henne som same trots att hon inte har renar. I intervjun verkar detta vara en av anledningarna till att hon tycker att rätten till språket ska finnas i storstaden, en anledning till att staten på något sätt ska rättfärdiga det som de tidigare gjort orätt vid förbud av det samiska språket i de svenska skolorna.

Alla längtar tillbaka till norr

”Borta bra, men hemma bäst”, så lyder ett välkänt ordspråk. Att längta hem kan vara en vanlig återkommande känsla och grunden till denna känsla kan vara diverse olika anledningar. Att längta bort från den plats som vi tillfälligt befinner oss på för att komma till det vi kallar ”hemma” är något som jag tror de flesta människor upplevt någon gång i livet. Vi skapar oss olika hem under vårt liv och olika platser representerar det som är vårt hem och vårt hemma. Det kan vara huset vi bor i, det kvarteret vi bor i eller den plats som vi fötts, vuxit upp på och som nu våra föräldrar blir gamla på.

Att besitta känslan av att ha en längtan efter det som kallas ”hem” stämmer in så länge personen är på insidan av platsen och att denna känner sig som en medlem av den lokala gemenskapen som finns på denna plats. (Relph 1976:50) Denna lokala gemenskap speglas i informanternas liv på många sätt, både i storstaden och i Sápmi. I samebyarna är den lokala gemenskapen otroligt stark, enligt informanterna. Detta då det är släkten och samernas sammanhållningsplats för politiken och den plats som är den ursprungliga platsen jag i denna kandidatuppsats talar om. Härifrån talas om förvaltning av naturresurser, bevarande och förnyande av kulturen samt bibehållandet av det samiska språket (Regeringskansliet 2007:62). Utifrån samebyarna utgår det samiska och det kan som minoritet finnas en anledning att hålla ihop för att bevara det som är det samiska ursprunget. I samebyarna faller det sig också naturligt många gånger att det språk som talas är samiska och därav blir ”majoritetsspråk”. Samen är också på denna plats många gånger normen i samhället då de är majoritet av befolkningen. Det ska tilläggas att den lokala gemenskap som finns i norr även går att urskilja i Stockholm. Detta då sameföreningen i Stockholm har stort inflytande på hur det samiska framträder i denna storstad, detta hela tiden med referenser till det samiska livet i norr.

Den lokala gemenskapen visar sig också i den vidareförmedlade kunskapen om det samiska släktet. Denna tillhörighet till sina blodsband är något som oftast skapas i den tidiga delen av livet. Att en lika stark tillhörighet formges vid vuxen ålder är möjlig, men dock inte lika sannolik. (Relph 1976:66) Vid sammanställning av intervju svaren syns tydligt att anledningarna till varför informanterna valt att flytta söderut, bort från det som kallats ”hemma” är likvärdiga. Dessa anledningar påverkas av det som i grunden finns i vart i

Sverige det finns arbetsmarknad och möjlighet till anställning inom det arbete som intresserar dem. Andra anledningar som spelar in är valet av studier eller kärlek till en person bosatt söderut. Dessa anledningar som informanterna delger är ofta enbart praktiska. Som jag tidigare har nämnt så finns det inte ett strängt krav på informanterna att de ska stanna kvar och skapa sig ett liv i norr. Dock blir det intressant när jag frågar vart dessa själva vill ha sin framtid och om de känner att de någon gång längtar tillbaka till livet norrut.

"Ja, det gör jag. Min plan har alltid varit, eller ända sedan jag blev färdig med utbildningen i alla fall, har varit att flytta tillbaka till Jämtland. Men sen har det inte blivit så av olika skäl. Drömmen är väl att flytta norrut, att flytta hemåt igen." (Anne)

"Jag kan inte säga att det kommer mer nu än tidigare. Det har liksom varit konstant hela tiden att jag tänker; jo, men jag ska någon gång flytta upp till Umeå." (Marit)

"Jo, jag pratar fortfarande om det som hemma. Varje gång jag åker tillbaka så åker jag hem. Jag ser det nog som hemma ändå" (Lars)

"Man sätter ner fötterna där och det känns som att de passar direkt" (Anton)

De svar som jag får genomgående i alla intervjuer visar att känslan för platsen där dessa personer har vuxit upp spelar en mycket stor roll för hur de kan se sig själva leva i framtiden. Att ha denna starka känsla för platsen och att känna tillhörighet skapas, som nämnt i teorin, i och med personen känner till platsens fysiska attribut och att den även lärt sig urskilja platsens egen identitet (Relph 1976:63). Platsens identitet i detta fall kan urskiljas genom fjäll, skog och starka naturupplevelser.

Vid intervjuerna med informanterna diskuterar vi också frågan om samer. De anser att samer ofta förknippas med naturen och att det från allmänheten också anses vara ett exotiskt folkslag. Denna syn anses många gånger vara förolämpande och att kunskapen är så bristfällig gör många besvikna på svenska staten. Informanterna beskriver dock att det från deras sida finns en evig längtan till fjällen, skogen och markerna. Den känsla som finns för en naturnära plats är ofta förknippad med folk som levt sitt liv nära naturen och en gång varit beroende av denna (Relph 1976:63). Naturen har varit en viktig del för överlevnaden och för de samer som fortfarande ägnar sig åt renskötsel har denna lika stor betydelse än idag. De har sin ärvda kunskap från generationer tillbaka som hjälp för att läsa av vilken plats som är den bästa att fiska på och vilken plats som tillhandahåller den största mängden mat för renarna (Relph

1976:65). Denna känsla är främst spirituell och inte fysisk. Detta förklarar att längtan efter ursprungsplatsen kan vara viktig och minst lika stark som känslan för platsen på den faktiska fysiska platsen. Alltså blir känslan för ursprungsplatsen stark även om du är sam och bor i Stockholm.

Som jag tidigare nämnt är de som jag intervjuat inte en homogen grupp, utan består av individer som är från olika platser i norr och som har olika livssituationer idag. Trots detta är det liknande saker hos individerna som är bidragande till den dragningskraft som finns till livet i norr. Det som utmärks i denna saknad är att det skulle finnas mer värde att bo i Stockholm om det fanns en lättare tillgänglighet till naturen, närmare till släkt och gamla vänner samt om det skulle vara möjligt att leva det mer samiskt traditionella levnadssättet och utöva jojk, sömnad och andra traditioner. Med dessa förändringar, eller förbättringar, i storstaden skulle platsen definitivt vara bättre enligt informanterna. En storstad med närhet till friluftsliv är det som hägrar för att känna sig helt bekväm. Ett liv där det finns en större möjlighet att åka skidor, gå ut i skogen och på fjället. Allt det där som kan vara så självklart i de flesta byar norrut och som även känns igen finns på landsbygden.

Det som jag försökt att utröna i mina intervjuer är vilken betydelse platsen har för informanterna och i detta kapitel blir det relevant att ifrågasätta om platsen har en större betydelse än den dragningskraft som finns av familjära skäl och längtan efter närheten till släkten. De flesta informanterna nämner både naturen och släkten som viktiga anledningar till att flytta tillbaka. Att läsa av vilket av detta som skulle vara den främsta anledningen är svårt. Det enklaste skulle vara att säga att de spelar lika stor roll, vilket också skulle vara möjligt i vissa avseenden.

Platsen är enligt Massey (1994) inte skapad enbart av platsens gränser utan också socialt och kulturellt utformad. Släkten och naturen skulle därmed kunna ha lika stor betydelse för den samiska identiteten då dessa tillsammans skapat platsen. Platsen, naturen och det samiska livet med renskötsel och fjäll blir enligt många inte lika möjligt att uppnå någon annanstans än i de ”rätta trakterna” uppåt landet och i Sápmi. Samtidigt måste det tänkas kring att det är släktbanden som för vidare detta tankesätt om vad som har varit och vad som är det som är det samiska idag. Utan en gemensam historia och utan en nuvarande gemenskap skulle inte samerna finnas som ett folk idag. Om hela familjen, eller

alla samer, skulle flytta söderut skulle den samiska identiteten förmodligen försvagas då de symboler som finns i det samiska livet främst hittas i norr. Symboler såsom språk, klädsel och hantverk vars betydelse sägs vara en viktig anledning till att relationen till en plats ska infinna sig och att den samiska tillhörigheten ska vara befintlig (Åhren 2004:61). Informanterna nämner ofta dessa symboler som något som har stor betydelse för det samiska livet. Ekologin och naturen är andra saker som är tydligt framträdande i intervjuerna och som hör samman med den plats som människan befinner sig på.

Jag frågar informanterna om de anser att det finns ett samiskt samhälle i Sverige och svaren på denna fråga lyder som oftast i stil med nedanstående:

”Ja, det tycker jag att det finns. Det är ju något slags parallellt universum. Dels att det finns det politiska, att man har sametinget och att det finns en politisk rörelse som ju skiljer sig från det svenska och som i alla fall i norra Sverige har påverkat en del. Sen finns det ju det som är osynligt men som är det samiska. Som kanske inte heller är så synligt här nere. Där har man ju liksom minoritetsspråk, skyltar som är på båda språken och man kan prata samiska med personalen på sjukhuset.” (Anne)

”Ja, absolut. Det finns ju flera olika egentligen. Det finns ju som sagt sin egen släkt och sin familj som man kan se som ett samiskt samhälle och ett visst sammanhang som jag är med i. Sen finns det ju också det mera officiella samiska samhället, som rör sig om politiken, arbetet och organisationen och ja, de delarna. Sen är det ju självklart att samebyarna är sina samiska samhällen också på sitt sätt. Sen tror jag att man bygger upp, jag menar det finns ju sameföreningar lite överallt nu, Jag har hört att det finns i Skåne, och där tror jag också att man har ett visst samiskt samhälle.” (Anton)

”Ju längre norrut du kommer desto större är sannolikheten att du kan ringa myndigheter på ditt språk. Åker du till Gällivare är sannolikheten att någon pratar samiska stor, Det känner jag skulle vara ett samiskt samhälle om du kan ringa myndigheter på ditt språk” (Ester)

Att det finns ett samiskt samhälle och att det är av stor betydelse att det existerar råder det inga tvivel om. De flesta är dock dåligt förankrade på det sätt att de inte är närvarande i det samiska samhället i Sápmi. Som Anne, Anton och Ester påpekar finns det ett starkt samiskt samhälle i Sápmi där det talas samiska på myndigheterna och där det finns möjlighet att få hjälp av samisktalande på sjukhusen. Jag föreställer mig att detta kan vara en av anledningarna till att informanterna har en längtan norrut då mycket av identitetsskapande ligger i att ha tillgång till sitt språk, detta trots att språket inte alltid talas av informanterna.

Marit och Anton, två av de andra informanterna, säger att de gärna flyttat tillbaka norrut för att kunna ha en större inblick i politiken. De vill vara mer aktiva politiskt och känner av svårigheten i att föra politik från en storstad som Stockholm. Detta blir även tydligt i och med den klassificering som finns inom det samiska samhället och som tidigare är diskuterat.

”Jag är hemma ganska ofta och är samtidigt politiskt engagerad i samepolitiken, så att jag har en form av sådana grejer när jag är hemma också. Det går att sköta det härifrån. Det hade dock varit bättre att bo där. Man blir ju bemött annorlunda bara för att man bor i Stockholm. Man anses inte riktigt ha samma problem som de som bor kvar och man har inte riktigt samma rätt att göra sin röst hörd”. (Anton)

I alla intervjuer framkommer att det i norr finns stora konflikter mellan svenska och samer. När jag frågar informanterna om dessa konflikter skulle hindra dem från att flytta tillbaka, svarar de alla att detta inte skulle vara ett stort hinder. Inte heller ses det som en svårighet i att flytta tillbaka till samiska trakter trots att de är dåligt förankrade i samiska samhället i Sápmi. De säger alla att de på olika sätt känner sig säkra på sin samiska identitet.

Vi äger inte platsen, platsen äger oss

Trots att informanterna bor i Stockholm refereras det som är samiskt hela tiden till det som finns i norr. Renskötseln som är en stor del i den samiska identiteten bedrivs endast i norra delen av landet, samiskt slöjdande som verksamhet sker i majoritet i norra delen samt politiken kring det samiska samhälle som jag tidigare talat om behandlas mestadels, och styrs enligt informanterna enklast från norr. Detta tänker jag mig ger två möjligheter att se på begreppet plats. Det kan antingen vara den plats som finns i den faktiska fysiska verkligheten, alltså det som är Sápmi och som det som är det samiska landet. Det kan också vara en plats som exempelvis Stockholm där platsens betydelse får en annan innebörd. Platsen Stockholm är en parallell plats där det finns möjlighet att utföra samiska traditioner, något som människan skapat för att efterlikna det som finns i norr och det som behövs för att uppfylla det samiska identitetskriterium som tidigare nämnts. Att slöjdande och jojken utövas är dock minst lika viktigt i Stockholm och är ett sätt att bevara och uttrycka sin samiska identitet.

Det finns en möjlighet att tillsammans stärka den samiska identiteten i storstaden med hjälp av ett samiskt forum. Anton berättar att han aldrig varit aktiv i Sameföreningen i Stockholm eftersom han aldrig har tvivlat på sin samiska identitet. Han säger att han inte har ett sådant behov att definiera sig själv genom andra. Dock tror han att detta kan vara en viktig komponent för dem som tvivlar eller söker sig en stark samisk gemenskap i storstaden. De övriga intervjuade är alla aktiva i föreningen. Sameföreningen i Stockholm anordnar många aktiviteter för samer där samiska traditioner är på agendan. Även barkvällar, seminarium och andra gemensamma aktiviteter är vanligt förekommande. I denna förening är det en stark gemenskap och det blir lättare att utöva det som är samiskt i Stockholm.

När jag och informanterna talar om rättigheterna i och relationerna till deras sameby kommer det många olika åsikter. Något som Ester reagerar starkt på och blir upprörd över är att hon inte riktigt vet vilka rättigheter som finns för henne när hon återvänder till sin by. Enligt lagstiftning om samebyar har Ester ingen rättighet att varken fiska, jaga eller bygga hus. När jag frågar henne om hon är medlem i en sameby så svarar hon;

”Jag har aldrig reflekterat över det. Jag tillhör samebyn. Men kollar man på kriterierna så kanske jag inte gör det. Jag kommer till min sameby. Jag tror ingen skulle reagera på om jag fiskar eller jagar där. Vänta nu här, jag har ju hela min släkt där. Det är så självklart. Det är klart att jag ska få fiska där. Anledningen till att jag inte kan bygga där är för att det förmodligen inte finns plats för mig att bygga där. Om jag skulle åka upp med mina barn nu när de blir äldre och jag vill ut och fiska med dem. Varför skulle jag inte få det? Jag måste nog kolla upp det där.” (Ester)

Att Ester kommer från Sápmi ger henne, enligt henne själv, vissa rättigheter som står högre än svenska statens bestämmelser och lagar. Detta härstammar enligt henne från att samer som folk alltid har värnat om naturen och besuttit kunskapen kring hur mycket marken klarar av. En samisk fiskare skulle aldrig fiska så att beståndet skulle ta slut, renarna skulle inte få beta om marken inte skulle klara av att återhämta sig och antalet renar beslutas efter hur mycket mat det finns att tillgå. Allt detta som tar oss tillbaka till tider där staten inte hade något att säga till om.

”Jag förstår varför folk tycker att det är exotiskt med samer. Det är ju ett helt annat sätt att leva. Man ska ju leva efter att inte förstöra mer än vad du behöver.” (Ester)

Platsen bestämde hur livet för samerna skulle se ut och tanken om att värna om platsen lever kvar ännu idag. Det är inte samerna som äger platsen, utan i vissa fall äger den dem.

Slutord - den stockholmska sameidentiteten

Inga av de teorier jag använder mig av i denna uppsats är tillräckliga för att helt förstå vilken betydelse platsen har för den samiska identiteten, då denna fråga är mycket komplex och kräver ytterligare analys. Med inspiration av Relphs tolkning av sense of place (1976:45) vill jag sammanfatta det som att platsen Sápmi har stor betydelse för identiteten då platsens egen identitet skapar människans identitet och tvärtom. Att Stockholm skulle kunna vara ett samiskt samhälle är beskrivet i en av intervjuerna och citerat i tidigare kapitel. Detta gör att Stockholm som plats också får en viss betydelse för den samiska identiteten och det visar att traditioner går att förflytta. Det går att skapa, bibehålla och förändra identiteter på platser och i olika miljöer. Det samiska är något som traditionellt varit bundet till platsen Sápmi, men som idag enbart är beroende av delar av historien från denna. Hur hållbart det samiska samhället är i Stockholm och hur länge det kommer finnas är dock något som ses som ytterst oklart. Kanske är det ohållbart att bo långt ifrån sin ursprungsplats och samtidigt ha den starka känslan till en fysisk plats långt i norr. Detta med tanke på att alla informanterna faktiskt längtar tillbaka norrut. Det kommer eventuellt skapas en starkare stockholmsk identitet istället för en samisk identitet.

Den stockholmska sameidentiteten framträder genom tillhörigheten med andra samer i Stockholm, i nätverket inom sameföreningen, samt genom den fortsatta kontakten och tillhörigheten till livet i norr. Som Massey (1994) säger så behöver inte känslan till platsen enbart skapas av platsens egen identitet. Denna kan för samerna, genom ”a progressive sense of place”, skapa en relation till platsen genom de tillhörigheter och relationer till andra samer som finns där. Att det i Stockholm föds individer med samiskt påbrå som senare i livet vill söka sitt samiska arv trots att de aldrig har varit i kontakt med platsen i norr visar också på att det skulle kunna finnas en stockholmsk sameidentitet som inte är beroende av att vara fysiskt närvarande i Sápmi. Men att det hela tiden finns en plats som det samiska refereras till, något som skulle kunna vara platsens ande (Relph 1976:48). Det jag i denna uppsats slutligen frågar mig är; när blir människan egentligen same, när blir den stockholmare och när kallar jag mig själv för landsbygdsbo?

Källor och litteratur

Berg, Lars-Erik. 2007, Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen. I Månson, Per (red.). *Moderna Samhällsteorier*, WS Bookwell AB, Finland

Goffman, Erving, 1972. *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedt.

Kajser, Lars & Magnus Öhlander (red). 1999. *Etnologiskt fältarbete*, Studentlitteratur, Lund

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann, 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB, Lund

Leastadius, Ann-Helén, 2008. Äkta same i Stockholms tidningsvärld. I: Westergren. E, Silvén. E, *För Sápmi i tiden*, NRS Tryckeri, Huskvarna

Massey, Doreen. 1994. Power-geometry and progressive sense of place. I Bird, John *et al.* (red.). *Mapping the futures. Local cultures, global change*. Routledge. London & New York.

Regeringskansliet, 2007. Samer – Ett ursprungsfolk i Sverige. Edita Västra Aros, Västerås

Relph, Edward. 1976. *Place and placelessness*. Pion Limited, London

Ruong, Israel. 1982. *Samerna – I historien och nutiden*. Bonniers grafiska Industrier AB, Stockholm

Åhren, Christina. 2008. *Är jag en riktig same? – En etnologisk studie av unga samers identitetsarbete*. Print & Media, Umeå

Internetkällor:

Sametingslagen (1992:1433), 2012-06-13:
www.notisum.se/rnp/sls/lag/19921433.HTM

Sveriges regering 2012-06-15:
www.regeringen.se/sb/d/4366/a/29787

Intervjuer och seminarier:

Wik, Mariana. 2012.03.10:
Samerna – kultur, språk och näringsverksamhet, ABF, Stockholm